

4) імені і імені па бацьку (1 ужыванне): “*А вось, Іван Іванавіч, я ў паходзе хадзіў...*” [1, с. 281].

Часта сустракаюцца ўласныя імёны, якія ўтвораны па схеме “прыметнік + назоўнік” (10 ужыванняў): “*Няшчасны Егар устаў сабе рана і пайшоў на паляванне*” [1, с. 185]; “*Пайшло некуды Аднавокае Гора, прынесла вярвак і жалезны штых*” [3, с. 333]; “*І здужаў яго Паганы Цмок – забіў*” [1, с. 262].

Структурная мадэль “слова з прыдаткам” лічыцца тыповай для двухкампанентнага наймення персанажаў у беларускіх народных казках. Прыдатак – азначэнне, выражанае назоўнікам, які звычайна дапасуецца да паяснёнага слова ў склоне і ліку (напрыклад, *Цуда-Юда*). Прыдатак можа быць развітым, напрыклад, *Мароз Чырвоны нос, Дзеўка-дзявіца, руса касіца*. Прыдаткі маюць структуру “прыметнік + назоўнік” і могуць функцыянаваць як атрыбутыўныя групы (напрыклад: *Гарын-багатыр, Дубін-багатыр, Камін-багатыр, Іван-слугавін*).

Прыдаткі ў выглядзе складанага словазлучэння “прыметнік + назоўнік” або “назоўнік + прыметнік + назоўнік” сустракаюцца рэдка (напрыклад, *Мароз Чырвоны нос, Дзеўка-дзявіца, руса касіца*).

Прыдаткі перадаюць самую розную інфармацыю аб персанажах казкі: 1) узрост героя казкі: *Дзеўка-дзявіца, руса касіца, Мал-Малышок*; 2) род дзейнасці, прафесія: *Марцін-шавец, Міхей-кравец*; 3) сацыяльная прыналежнасць: *Дубін-багатыр, Іван-слугавін*; 4) якасці персанажа: *Дзеўка-Красаўка, Дзеўка-Паланянка*.

У беларускіх народных казках часта сустракаюцца імёны з памяншальна-ласкальнымі суфіксамі для выражэння аўтарскіх адносін да персанажа: “*Усе рады, што Ванечку прынеслі. Пасадзіла на прыпечку*” [1, с. 107]; “*Яны сталі спорыць з Малышком*” [1, с. 124]; “*Служыў салдат Іванька дваццаць пяць лет, выслужыў сабе сіні білет*” [1, с. 207].

Складаныя найменні ўжываюцца дастаткова часта (4 ужыванні). Яны паказваюць на функцыі, уменні галоўных герояў: “*Падбег Ламікамень і разламаў каменную гару*” [1, с. 278]; “*Падбег Ламіжалеза і разламаў жалезную гару*” [1, с. 278]; “*А Вярнігор павярнуў гару, улезлі яны туды і давай там біць змея*” [1, с. 278]. Усе гэтыя прыклады ўтвораны словаскладаннем, калі новае слова ўтвараецца з некалькіх самастойных (ламіць, камень, жалеза, вярнуць, гару).

Заклучэнне. Такім чынам, антрапонімы – гэта неад’емны кампанент беларускіх народных казак. Яны з’яўляюцца яскравым паказчыкам нацыянальных традыцый, якія прадаўжаюць і ўзбагачаюць зараз сучасныя паэты і пісьменнікі. Праз імёны прасочваюцца адносіны апавядальніка да персанажа – носбіта імені, сцвярджаецца ідэя твора. Лінгвісты ў такіх адзінках выяўляюць наступныя характэрныя для оніма функцыі, важныя для асэнсавана акрэсленага ўспрыняцця мастацкага тэксту: пазнавальную, адрасную, ідэалагічную, сацыяльна-ацэначную, эмацыянальна-экспрэсіўную, якія ў канкрэтным творы, у канкрэтным антрапоніме могуць рэалізоўваць усе ці некаторыя з названых уласцівасцяў, адпавядаць зместу мастацкага твора або аўтарскай ідэі. Вывучэнне спецыфікі антрапонімаў адкрывае перспектыву паглыблена даследаваць асаблівасці мовы твораў.

1. Беларускія народныя казкі. 2-е выд., дап. / [Склад. Г.А. Барташэвіч, К.П. Кабашнікаў]. – Мінск: Навука і тэхніка, 1986. – 512 с.

РЭЛІГІЙНЫ АСПЕКТ У СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ ПАЭЗІІ

Лонскі А.П.,

*студэнт 2 курса ВДУ імя П.М. Маішэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Падстаўленка В.Ф., канд. філал. навук, дацэнт*

У артыкуле аналізуецца сучасная айчынная паэзія ў рэчышчы яе мастацкай апеляцыі да рэлігійнага аспекту.

Увесь час існавання беларускай паэзіі і літаратуры ў цэлым тут шырока выкарыстоўваліся рэлігійныя вобразы і сюжэты. У перыяд існавання Савецкага Саюзу рэлігійнае забаранялася, гвалтоўна выкідалася з літаратурных твораў. Так, напрыклад, з выдання паэмы “Сымон-музыка” 1925-га года цэнзары прымусілі Якуба Коласа замяніць усе словы, так ці інакш звязаныя з рэлігіяй [1, 85-86]. Пачынаючы з часоў перабудовы, уціск рэлігіі з боку дзяржавы знік, рэлігійнае пачало вяртаць сваё месца ў літаратуры, усё больш аўтараў сталі апеляваць да адпаведных вобразаў і матываў. Па прапашэці амаль трыццаці год з распаду СССР паспела вырасці

цэлае пакаленне паэтаў, якія ніколі не адчувалі на сабе ўціску па рэлігійнай прыкмеце. Гэта, безумоўна, павінна было адлюстравана ў іх творчасці.

Мэта артыкула: выявіць спецыфіку мастацкага асэнсавання рэлігійнага свету ў вершах сучасных беларускіх аўтараў (В. Рыжкова, М. Мартысевіч, А. Адамовіча, С. Прылуцкага, А. Івашчанкі).

Матэрыял і метады. Матэрыялам даследавання ў артыкуле паслужылі апошнія творы названых вышэй аўтараў. Асноўнымі для навуковага аналізу абраны прыёмы канкрэтна-гістарычнага, структурна-тыпалагічнага і дэскрыптыўнага метадаў.

Вынікі і іх абмеркаванне. У выніку аналізу паэтычных зборнікаў адзначаных аўтараў быў выяўлены шэраг мастацкіх адметнасцей выкарыстання вобразаў рэлігійнага свету ў іх творчасці.

Першая – тэндэнцыя стэрэатыпнага стаўлення да іншых вер, найперш да ісламу: як да ваяўнічай рэлігіі ў цэлым (М. Мартысевіч “Сарматы” [3, 6]), так і ў сувязі з такім жахлівым фактам, як тэрарызм (С. Прылуцкі [2, 16-17]). Але і да хрысціянскіх вобразаў гэта таксама прымяняецца. Так, у Андрэя Адамовіча па сюжэце верша “Хрыстова пупавіна” гэту самую пупавіну скраў Юда, “бо не было тады / горшага чалавека ва ўсёй Юдзі, а, можа, нават / і ва ўсім свеце” [4, 59].

Наступная тэндэнцыя – дэсакралізацыя вобразаў святароў і вернікаў. Найбольш ярка яе прадстаўляе верш Віталія Рыжкова “Святая праўда”, дзе ў іранічным ключы распавядаецца гісторыя аб тым, як “Праваслаўны бацюшка Міхаіл Царквы Трох Свяціцеляў / за стырном у нецвярозым стане спынены супрацоўнікам ДАІ” [6, 19].

Адзначаны падыход прасочваецца і ў творах Марыі Мартысевіч. Яе верш “Слава – Ісусу Хрысту” напісаны ў выглядзе ліста да Бога, які лірычнаму герою загадаў напісаць бацюшка. Паводле сюжэта верша “Happy Easter”, перад Вялікаднем вернікі сабраліся ва ўніверсаме, каб набыць кулічы. Пачуўшы ад пекара “Стыне глазур, праваслаўныя! Чакайце да вечара!” [5, 43], людзі злуюцца і супольна збіваюць мужчыну. У гэтым жа вершы выяўляецца і наступная тэндэнцыя: узвышэнне “зямных” вобразаў у выніку іх (нярэдка іранічнага) параўнання з вобразамі рэлігійнымі. У апошняй страфе тут дзеянні несвядомага натоўпу супастаўляюцца з дзеяннямі лірычнай герані і яе бабулі, якія самі гатуюць кулічы: “А мы з бабуляй у хаце, мы расчынілі дрожджы. / Бабуля сказала, муку таксама трэба, але папужжы.” Блізкая карціна адлюстравана і ў Сяргея Прылуцкага: у вершы “lucky strike” лірычны герой задаецца пытаннем “навошта святыя з іх стыгматамі / калі бог што жыве з табой у адным інтэрнаце / рыхтуе няверным татальны страйк?” [2, 18-19]. Больш іранічным такое параўнанне выглядае ў вершы Анатоля Івашчанкі “О, мой блог” [7, 15], у якім высмейваецца звышывага сучаснага грамадства да сацыяльных сетак. Заканчваецца верш іранічнай малітвай.

Яшчэ адна пашыраная мастацкая з’ява – тэндэнцыя да дэсакралізацыі вобразаў персанажаў рэлігійных тэкстаў (найперш Езуса). Выдзяляюцца тут калядныя вершы Сяргея Прылуцкага: у першым з іх (“Хрыстос – чырвоны нос”) аўтар выказвае думку аб тым, што калі б Хрыстос нарадзіўся летам, то аўтар меў бы магчымасць фрывольна сустракаць свята божага нараджэння [2, 86]. У калядным вершы “Навагодне-каляднае рэгі” адзначаецца: “Хай стаіць камяком безвыходнасць у горле, / з намі разам – Хрыстос, дзед Талаш, Дзед Мароз” – вобраз Ісуса робіцца роўным вобразам міфічнага персанажа і “зямнога” героя і чалавека. Тое ж назіраецца і ў творчасці Андрэя Адамовіча. Ва ўжо згаданым вершы “Хрыстова пупавіна” метафарычна і камічна грубымі, бурлескна-травесцічнымі сродкамі апісваецца “прасвятленне” рымскім легіянераў [4, 58].

У яго вершы “Барбі і Кен шацкага разліву” лёсавызначальныя справы архангела Габрыэля падаюцца сатырычна, акарыкатурана, з арыентацыяй на свет народнай карнавальнасці [4, 80].

На падставе адзначанага можна адкрэсліць тэндэнцыю да істотнага ідэйна-мастацкага пераасэнсавання рэлігійных вобразаў і сюжэтаў. У той ці іншай ступені яна сустракаецца ў вершах усіх аўтараў, якія разглядаюцца ў артыкуле. Напрыклад, у паэме Марыі Мартысевіч “Сястра Зоя і Канец Свету” біблейскі сюжэт аб дзеве Марыі пераносіцца ў сучаснасць і па-мастацку інтэрпрэтуецца [5, 83-92]. Гэта мае месца і ў Сяргея Прылуцкага (верш “Вялікая экспедыцыя да Бога” [2, 140-143]).

У Андрэя Адамовіча біблейскія сюжэты сінтэзуюцца са снамі (“Малако” [4, 61-62]), амаль бессістэмна звязваюцца паміж сабой і выяўляюцца па-новаму (“Хрыстова пупавіна” [4, 58-60], “Мой Хрысце, табе прывітанне” [4, 57]). У гэтых жа вершах заўважым і тэндэнцыю да філасофскіх разваг паводле рэлігійных сюжэтаў і аб веры ў цэлым, якая падтрымліваецца і ў

творах іншых паэтаў (А. Івашчанкі “Мая малітва”, “У падвешаным стане” [7, 25; 7, 55], С. Прылуцкага “Памяці сябе”, “11-я заповедзь” [1, 48-49; 1, 24-25] і інш.).

Заклучэнне. Адзначаныя ў артыкуле тэндэнцыі маюць месца ў паэзіі вялікай колькасці сучасных маладых аўтараў. Рэлігійнае дэсакралізуецца, рэлігійныя тэксты зводзяцца да ўзроўню іншых літаратурных твораў, якія істотна па-мастацку пераасэнсоўваюцца, на якія можна спаслацца, якія можна зрабіць тэмай сур’ёзных філасофскіх разважанняў ці асновай для камічных замалёвак.

1. Гужалоўскі, А. Чырвоны аловак: нарысы па гісторыі цензуры ў БССР. У 2 кн. Кн. 1: 1919-1941 гг. / А. А. Гужалоўскі. – Мінск: Рэдакцыя газеты “Звязда”, 2012. – 304 с.
2. Прылуцкі, С. Дзеяносныя forever: вершы / С. Прылуцкі. – Мінск: Медисонт, 2008. – 148 с.
3. Мартысевіч, М. Сарматыя: паэма / М. Мартысевіч. – Мінск: А. М. Янушкевіч, 2018. – 44 с.
4. Адамовіч, А. Дзень паэзіі смерці дзень: вершы, замовы / А. Адамовіч. – Мінск: І. П. Логвінаў, 2014. – 104 с.
5. Мартысевіч, М. Амбасада: вершы свае і чужыя / М. Мартысевіч. — Мінск: Кнігазбор, 2011. – 120 с.
6. Рыжкоў, В. Дзверы, замкнёныя на ключы / В. Рыжкоў. – Мінск: Логвінаў, 2010. – 108 с.
7. Івашчанка, А. Хай так: вершы / А. Івашчанка. – Мінск: Галіяфы, 2013. – 124 с.

АНАМАСТЫЧНЫЯ АДЗІНКІ Ў ЗАГАЛОЎКАХ СМІ Ў СТРУКТУРНА-ТЫПАЛАГІЧНЫМ АСПЕКЦЕ

Лукашова Л.В.

*магістрант ВДУ імя П.М. Машэрава, г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь
Навуковы кіраўнік – Семянькова Г.К., канд. філал. навук, дацэнт*

Онімы з’яўляюцца важным складнікам загатоўкаў публікацый СМІ. У загатоўках прадстаўлены ўласныя імёны розных разрадаў – антрапонімы, тапонімы, гідронімы, эргонімы, крыптонімы і інш. Найбольш часта анамастычныя адзінкі выкарыстоўваюцца ў загатоўку-факце, загатоўку-паведамленні і загатоўку-цытаце. Відаць, гэта звязана з тым, што менавіта такія загатоўкі лёгка ўспрымаюцца аўдыторыяй: яны разлічаны на шырокае кола чытачоў, не патрабуюць ад іх дадатковых разважанняў і рашэнняў “гадаваломак”. Такія назвы публікацый ўтрымліваюць у сабе дастатковую колькасць інфармацыі для таго, каб чалавек вырашыў, чытаць яму гэты артыкул ці не.

Мэта артыкула – выяўленне асаблівасцяў ужывання анамастычных адзінак у складзе загатоўкаў артыкулаў беларускамоўных сродкаў масавай інфармацыі.

Матэрыял і метады. Матэрыялам паслужыла картатэка, сабраная аўтарам з наступных беларускамоўных інтэрнэт-версій газет: “Наша Ніва”, “Звязда”, “Беларускі партызан”, “Рэгіянальная газета”, а таксама з інфармацыйных інтэрнэт-рэсурсаў “БЕЛ спутнік” і “Белта” за 2017–2018 гг. Выкарыстаны апісальны, тэкстуальна-аналітычны і супастаўляльны метады даследавання.

Вынікі і абмеркаванне. Праведзенае намі даследаванне паказала, што ў складзе загатоўкаў выкарыстоўваюцца розныя па характары і структуры анамастычныя адзінкі. У некаторых загатоўках выкарыстоўваецца толькі ўласнае асабовае імя (афіцыйнае ці неафіцыйнае). Выбар формы імені залежыць ад статусу і сацыяльнага становішча яго носьбіта: “Цётка Іваніха, партрэт Сталіна і курка”; “Як яно – быць ростам 126 см у правінцыяльным горадзе? Гісторыя Галіны”.

У складзе загатоўка вельмі часта выкарыстоўваюцца толькі прозвішчы. Прычына гэтага, відаць, у тым, што такія прозвішчы з’яўляюцца агульнавядомымі, таму няма неабходнасці называць імя ці імя па бацьку чалавека, пра якога ідзе размова: “Пашынян абраны прэм’ер-міністрам Арменіі”; “Следчыя завялі крымінальную справу за парэзаныя колы машын сям’і Статкевіча”; “Пуцін распавёў пра незвычайную якасць Назарбаева”, «Лукашэнка: “Ніякіх стратных і датацыйных праектаў”» і інш. Тое ж самае можна сказаць і пра аднакампанентныя псеўданімы ў складзе загатоўка: «ALEKSEEV: “Good luck на-беларуску – прывітанне”»; «Кніга аднаго верша Купалы “А хто там ідзе?” на 100 мовах выйшла ў Мінску».

Сустрэкаюцца прыклады, калі ў складзе загатоўка прадстаўлены дзве анамастычныя назвы. У такіх загатоўках аўтары выкарыстоўваюць дзве розныя па структуры і характары анамастычныя адзінкі, магчыма, каб назва не выглядала перагружанай. Напрыклад, на першым месцы знаходзіцца толькі прозвішча, а на другім – поўнае найменне: “Вершы Быкава: як пісь-